

Dagsetning

Tilvisun

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK.

25. janúar 2005.

/HG

Alþingi
Erindi nr. Þ 131/747
komudagur 26.1.2005

Visað er til bréfs Alþingis, dags. 8. desember sl., þar sem stofnuninni var gefinn kostur á að koma að umsögn um frumvarp til laga um fullnustu refsinga, 336. mál.

Hjálagt fylgir umsögn Fangelsismálastofnunar um ofangreint frumvarp.

25. janúar 2005

Varðar: Umsögn fangelsismálastofnunar ríkisins vegna frumvarps til laga um fullnustu refsinga, 336. mál.

Eins og fram kemur í athugasemdum við framangreint frumvarp kom fangelsismálastofnun að gerð þess. Stofnunin gerir þó athugasemdir við nokkur ákvæði þar sem orðalag þykir við nánari athugun ekki nægjanlega skýrt eða þar sem talið er að styrkja þurfi ákvæði enn frekar.

II. KAFLI

Fullnusta óskilorðsbundinna fangelsisrefsinga o.fl.

27. gr.

Samfélagsþjónusta

Í 1. mgr. 27. gr. frumvarpsins segir: „Þegar maður hefur verið dæmdur í allt að sex mánaða óskilorðsbundið fangelsi er heimilt, ef almannahagsmunir mæla ekki gegn því, að fullnusta refsinguna með ólaunaðri samfélagsþjónustu, minnst 40 klukkustundir og mest 240 klukkustundir.“

Í framkvæmd hefur fullnusta refsingar með samfélagsþjónustu aðeins falið í sér að mönnum sé gert að stunda fyrirfram ákveðna vinnu. Hins vegar telur fangelsismálastofnun rétt að í ákveðnum tilvikum séu menn látnir taka hluta af samfélagsþjónustunni út í meðferð, s.s. viðtalsmeðferð hjá áfengisráðgjafa eða sálfræðingi.

Lagt er til að ákvæðið hljóði svo:

Þegar maður hefur verið dæmdur í allt að sex mánaða óskilorðsbundið fangelsi er heimilt, ef almannahagsmunir mæla ekki gegn því, að fullnusta refsinguna með ólaunaðri samfélagsþjónustu; minnst 40 klukkustundir og mest 240 klukkustundir. ***Fangelsismálastofnun getur ákveðið að hluti refsingarinnar sé fullnustaður með viðtalsmeðferð.***

31. gr.

Rof á skilyrðum samfélagsþjónustu.

Í 5. mgr. 31. gr. frumvarpsins (sem er samhljóða 5. mgr. 26. gr. núgildandi laga) segir: “Þegar eftirstöðvar [fangelsisrefsingar],¹⁾ sem að hluta hefur verið fullnustuð með samfélagsþjónustu, eru afplánaðar er heimilt að veita reynslulausn af eftirstöðvunum þannig að tími í samfélagsþjónustu teljist ekki með við útreikning á hlutfalli afplánunar.]²⁾“

Þegar dómþoli mætir í fangelsi til afplánunar fangelsisrefsingar að frádreginni gæsluvarðhaldsvist er helmingur og tveir þriðju hlutar refsitímans reiknaðir út að gæsluvarðhaldsdögnum meðtöldum.

Með vísan til framanritaðs þykir mega kveða skýrar á um að aðeins sé um *óafplánaðar* eftirstöðvar að ræða við rof á samfélagsþjónustu þegar reiknað er hlutfall afplánunar eftirstöðva.

Því er lagt til að 5. mgr. 31. gr. verði svohljóðandi:

Þegar eftirstöðvar fangelsisrefsingar, sem að hluta hefur verið fullnustuð með samfélagsþjónustu, eru afplánaðar í fangelsi er heimilt að veita reynslulausn af eftirstöðvunum þannig að 1/2 og 2/3 reiknast af óafplánuðum eftirstöðvum.

IV. KAFLI

Leyfi úr fangelsi.

45. gr.

Ákvörðun um dagsleyfi.

Í 2. mgr. 45. gr. frumvarpsins segir: „Nú hefur fangi verið dæmdur í síðasta refsidómi eða áður fyrir manndráp, ofbeldis- eða kynferðisbrot, meiri háttar fíkniefnabrot, brennu eða annað almennt hættubrot, eða auðgunarbrot framið með ofbeldi eða hótun um ofbeldi, og skal þá sýna sérstaka gát við mat á því hvort fanga skuli veitt leyfi til dvalar utan fangelsis. Sama gildir teljist fangi síbrotamaður eða sé hætta á að hann muni misnota leyfi eða reyna að komast úr landi.“

Í 1. mgr. 3. gr. núgildandi reglugerðar um leyfi afplánunarfanga til dvalar utan fangelsis segir að leyfi til dvalar utan fangelsis skuli ekki veitt ef hætta sé á að fangi muni misnota það. Í 2. mgr. eru tilgreind þau sjónarmið sem leggja skal til grundvallar þegar metið er hvort hætta sé á að fangi misnoti leyfi. Þar segir: „Hafi fangi verið dæmdur í síðasta refsidómi eða áður fyrir manndráp, ofbeldis- eða kynferðisbrot,

meiri háttar fíkniefnabrot, brennu eða annað almennt hættubrot, auðgunarbrot framið með ofbeldi eða hótun um ofbeldi, eða önnur afbrot sem eru sérlega gróf, skal sýna sérstaka gát við mat á því hvort hætta sé á að fangi muni misnota leyfið. Hið sama gildir ef mál, þar sem viðkomandi fangi er grunaður um eða ákærður fyrir slíkt brot, er til meðferðar hjá lögreglu, dómstólum eða ákærvaldi.“

Ljóst er að í frumvarpinu er ekki kveðið á um að sýna beri sérstaka gát við mat á því hvort fanga skuli veitt leyfi ef hann á ólokið mál í refsivörslukerfmu sem telja verður sérlega gróft. Er það mat fangelsismálastofnunar að lögfesta beri slíkt ákvæði enda samrýmist það þeirri framkvæmd sem verið hefur.

Lagt er til að 2. mgr. 45. gr. frumvarpsins hljóði svo:

Nú hefur fangi verið dæmdur í síðasta refs dómi eða áður fyrir manndráp, ofbeldis- eða kynferðisbrot, meiri háttar fíkniefnabrot, brennu eða annað almennt hættubrot, eða auðgunarbrot framið með ofbeldi eða hótun um ofbeldi, og skal þá sýna sérstaka gát við mat á því hvort fanga skuli veitt leyfi til dvalar utan fangelsis. *Hið sama gildir ef mál, þar sem viðkomandi fangi er grunaður um eða ákærður fyrir slíkt brot, er til meðferðar hjá lögreglu, dómstólum eða ákærvaldi og einnig ef fangi telst sibrotamaður eða hætta er á að hann muni misnota leyfi eða reyna að komast úr landi.*

VII. KAFLI

Reynslulausn.

63. gr.

Skilyrði reynslulausnar.

1.

Í 1. og 2. mgr. 63. gr. frumvarpsins segir: „Þegar fangi hefur afplánað tvo þriðju hluta refsitímans getur fangelsismálastofnun ákveðið að hann skuli látinn laus til reynslu. Heimilt er að veita þeim fanga, sem ekki afplánar refsingu fyrir alvarlegt eða að öðru leyti gróft afbrot lausn til reynslu þegar helmingur refsitímans er liðinn...“

Í 3. mgr. 5. gr. nógildandi reglugerðar um fullnustu refsídóma segir: Að jafnaði verður fanga ekki veitt reynslulausn þegar liðinn er helmingur refsitímans ef hann afplánar refsingu fyrir manndráp, ofbeldis- eða kynferðisbrot, meiriháttar fíkniefnabrot, brennu eða annað almennt hættubrot, rán eða annað afbrot sem er sérlega gróft nema sérstakar ástæður mæla með, þ.m.t. lengd refsingar, persónulegar aðstæður og framúrskarandi hegðun í refsivistinni.

Ljóst er að í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir þeim möguleika að veita mönnum sem afplána refsingu fyrir alvarleg afbrot reynslulausn að liðnum helmingi tímans. Í framkvæmd er slíkt sjaldan gert en í algjörum undantekningartilvikum hefur fangelsismálastofnun vikið frá meginreglunni, s.s. þegar um mjög alvarleg veikindi fanga er að ræða. Þá hefur erlendum fögum, sem afplána refsingu fyrir alvarleg afbrot, að jafnaði verið veitt reynslulausn að liðnum helmingi refsitímans að því gefnu að fyrir liggi ákvörðun Útlendingastofnunar um brottvísun þeirra úr landi að afplánun lokinni. Verður að telja nauðsynlegt að slík undanþága sé lögfest, þ.e. að heimilt sé að veita mönnum reynslulausn að liðnum helmingi tímans, þrátt fyrir að þeir afpláni refsingu fyrir gróf afbrot, þegar alveg sérstakar ástæður mæla með.

Þá er það mat fangelsismálastofnunar að orðalag 2. mgr. „...fyrir alvarlegt eða að öðru leyti gróft afbrot...“ sé of óljóst. Eins og að framan greinir felur nügildandi reglugerð um fullnustu refsidóma í sér upptalningu á þeim brotum sem leiða að jafnaði til þess að fangar fái ekki reynslulausn eftir helming tímans. Orðalag frumvarpsins er hins vegar víðtækara og geta mun fleiri afbrot fallið undir það, s.s. stórfelld fjármunabrot en fangelsismálastofnun telur að slík brot eigi ekki að leiða til þess að fanga sé synjað um reynslulausn eftir helming tímans.

Lagt er til að 1. másl. 2. mgr. 63. gr. hljóði svo:

Heimilt er að veita þeim fanga, sem ekki afplánar refsingu fyrir alvarlegt eða að öðru leyti gróft afbrot, lausn til reynslu þegar helmingur refsitímans er liðinn. *Þó er heimilt að veita fanga lausn til reynslu þegar helmingur refsitímans er liðinn, þrátt fyrir að hann afpláni refsingu fyrir gróft afbrot, ef sérstakar ástæður mæla með því, s.s. þegar fyrir liggur ákvörðun Útlendingastofnunar um að fanga verði vísað úr landi að afplánun lokinni.*

2.

Í 4. mgr. 63. gr. frumvarpsins er kveðið á um heimild til að synja fögum um reynslulausn. Í 2. másl. 4. mgr. segir: Sama gildir þegar reynslulausn telst óráðleg vegna haga fangans, svo sem þegar hann hefur ekki vísan samastað eða vinna eða önnur kjör nægja honum ekki til framfærslu.

Fangelsismálastofnun telur að fella beri út orðalagið „...“, þegar hann hefur ekki vísan samastað eða vinna eða önnur kjör nægja honum ekki til framfærslu.“ Stofnunin leggur ríka áherslu á að menn hafi fastan samastað og framfærslu að afplánun lokinni en telur þó að ekki sé hægt að synja fanga um reynslulausn á slíkum grundvelli. Hins vegar getur í einhverjum tilvikum verið um að ræða fanga sem telja verður óráðlegt að veita reynslulausn. Helst koma til álita þeir fangar sem eru að afplána

fangelsisrefsingu fyrir alvarleg brot og hafa sýnt af sér mjög ámælisverða hegðun í afplánun, s.s. ofbeldishneigð eða eru að öðru leyti taldir hættulegir öðrum. Lagt er til að slík ákvörðun verði ekki tekin nema fyrir liggi áhættumat sálfræðings eða önnur gögn sem styðja slíka ákvörðun. Kynna þarf fanga, um leið og honum er tilkynnt um synjunina, hvaða skilyrði hann þurfi að uppfylla svo að fangelsismálastofnun geti endurskoðað ákvörðunina. Hér er um mjög íþyngjandi ákvörðun að ræða og því eðlilegt að hún sé lögfest með skýrari hætti en nú er gert.

Lagt er til að 2. ml. 4. mgr. 63. gr. hljóði svo:

Sama gildir þegar reynslulausn telst óráðleg vegna haga fangans eða með tilliti til almannahagsmuna, svo sem þegar hann hefur sýnt af sér mjög ámælisverða hegðun í afplánun eða er talinn hættulegur öðrum samkvæmt mati fagaðila. Nú hefur fanga verið synjað um reynslulausn samkvæmt þessum málslíð og skal þá kynna honum sem fyrst hvaða skilyrði hann þurfi að uppfylla svo unnt sé að endurskoða ákvörðunina.

3.

Í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir þeirri reglu sem nú er mælt fyrir um í 7. mgr. 5. gr. reglugerðar nr. 29/1993 um fullnustu refsídóma. Í henni segir:

„Nú hefur dómþoli ekki hafið afplánun og er þá allt að einu heimilt að veita honum reynslulausn af refsingunni, ef hann hefur áður afplánað a.m.k. jafnlanga refsingu og refsingin er einvörðungu vegna afbrota sem framin eru fyrir þá afplánun og hann hefur ekki verið dæmdur fyrir afbrot framin eftir að þeirri afplánun lauk og öðrum skilyrðum um veitingu reynslulausnar er fullnægt.

Fangelsismálastofnun styðst töluvert við þessa heimild. Orðalag greinarinnar er hins vegar óljóst og tekur samkvæmt orðanna hljóðan ekki til þeirra tilvika þegar menn hafa þegar hafið afplánun. Engu að síður hefur fangelsismálastofnun talið heimilt að beita reglunni í slíkum tilvikum.

Lagt er til að reglan verði lögfest, en þó með breyttu orðalagi og hljóði svo:

Nú hefur dómþoli ekki hafið afplánun og er þá heimilt að veita honum reynslulausn af refsingunni, ef hann hefur áður afplánað a.m.k. jafnlanga refsingu og refsingin er einvörðungu vegna afbrota sem framin eru fyrir þá afplánun og hann hefur ekki verið dæmdur fyrir afbrot framin eftir að þeirri afplánun lauk. ***Sama gildir ef dómþoli hefur þegar hafið afplánun.***

Valtýr Sigurðsson (sign.)